

UNIVERSALITATE ȘI MONAHISM ÎN ORTODOXIE*

IEROM. DRD. OCTAVIAN NICOLAE CIOBANU**

Abstract: When we refer to universality, we think about the Universe – which means everything. When we talk about universality, there is no more separation. The monachism is found, which main role in society is to be the same for everyone and to be a mass of people, together with God and then in a communion with one another. Monachism is the one that being separated from the people, also prays for the people. Maybe many are wondering what is the connection between monachism and universality? The religious people, and here we refer especially to those living a solitary life, are the most universal parents. They did not run away from the world because they hated it. They did because they loved it. To be able to help the world, release it from evil, the religious, also being submitted to weakness, of the soul and body, like any other human cannot stand among the wolves that rule the people. „The pack of wolves”, may be banished by the hunter from afar or even killed, if shooting them from afar. The purpose of monachism can only be the accomplishment of the human being or bringing him closer to God. So the real religious people is an universal being. It may seem paradoxical sometimes. How the monachism that introspects the human isolates him in an intimate way, to get closer to God, to be very well associated with universality.

Keywords: universality, monachism, turning to God, people, life

INTRODUCERE

A tunci când ne referim la universalitate, această noțiune nu ne duce gândul în altă parte mai mult decât la Univers - ceea ce cuprinde totul. Atunci când vorbim de universalitate, nu mai există separare. Cel mai bine se regăsește în această definiție monahismul, al cărui rol principal în societate este acela de fi pentru toți același, să fie o mare de oameni, cuprinși în comuniune cu Dumnezeu, și apoi unii cu alții. Monahul este acela care este despărțit de lume, dar în același timp rugător pentru lume. Poate mulți se întreabă, punând monahismul lângă universalitate, ce legătura ar avea una cu alta? Monahii, și aici putem să ne referim mai ales la cei care duc o viață de pustinci, sunt cei mai universali părinți. Nu au fugit de lume pentru că au urât-o. Ci au fugit de lume pentru că au iubit-o. Ca să poți ajuta lumea, să o scapi de rău, omul monah, având și el neputințe sufletești sau trupești, ca orice om supus păcatului, nu poate sta desigur în mijlocul lupilor care îi stăpânesc pe oameni. „Haita de lupi” poate fi alungată de departe de vânător, sau chiar omorâtă, dacă de la o distanță anume trage în ei unul sau mai multe focuri de arme.

Care poate fi scopul monahismului, altul decât desăvârșirea omului sau îndumnezeirea lui. Monahul cu adevărat monah este un om universal. Poate că uneori pare paradoxal. Cum monahismul care îl reculege pe om, îl izolează într-un mod tainic, pentru a se putea apropia mai mult de Dumnezeu, să fie foarte bine asociat cu universalitatea. Din câte știm universalitatea înseamnă o exteriorizare a persoanei, față de alte persoane. Și când vorbim de omenirea întreagă ea nu se găsește în afara omului, ci chiar în om. Primul exemplu este Adam-de unde a s-a născut tot neamul omenesc. Dacă omul din păcate este egoist, individualist, având iubire de sine, clar că nu mai are cum să aibă cât de puțin vederea întregului neam omenesc¹. Dacă omul iubește mai mult pe aproapele, decât pe sine însuși, nu se separă de oameni, iartă, creează și „colorează” mediul înconjurător prin viața sa, primește în inima sa întreaga omenire.

Facând aici o paranteză, ne aducem aminte de Sfântul Siluan Athonitul, care ajunsese la o atât de înaltă viață duhovnicească, încât atât de mult iubea lumea că dorea să îi cuprindă în brațele lui. Aceasta este un om, având în inima sa întreaga omenire, pentru că a dobândit dragostea dumnezeiască². „Universalitatea, privită drept categorie calitativă, nu se realizează prin punerea împreună a oamenilor, nici chiar prin adunarea la un loc a tuturor oamenilor din lumea întreagă, ci prin includerea și cuprinderea lor în fiecare persoană umană concretă”³. Mai exact, universalitatea nu înseamnă a aduna „tot ce este rău la un loc”, nu de a aduna prin aceasta a se răspândi patimile fiecăruia adunate la un loc. Ci ea, universalitatea arată o trăsătură a omului adevărat, așa cum a fost creat de începutul lumii-Adam înainte de cădere. După cădere omul a devenit unul individualist, egoist. Pentru că aceasta produce de fapt neascultarea (ceea ce a fost și la primii oameni), înstrăinarea de Dumnezeu, izolându-se singur. Cel ce face ascultare, monahul îndeosebi și fiecare om în parte, are mereu conștiința că prin părintele său duhovnicesc, nu îi vorbește altul, decât Mântuitorul Iisus Hristos. Dacă noi ascultăm, fie monah, fie mirean, se produce în noi vindecarea de neascultarea lui Adam. Dacă ascultăm, primim din nou haina botezului, primim chipul cel dintâi, așa cum am fost creați de la început. Un sfânt părinte, pe nume Teodor Studitul ascultarea o compară cu martiriul⁴.

Revenind la ceea ce înseamnă izolare, individualism, ne aducem aminte din Sfânta Evanghelie, că demonizații pe care i-a vindecat Mântuitorul Iisus Hristos, înainte de

* Studiul a fost realizat sub coordonarea Pr. Prof. univ. dr. Dumitru Vanca, care și-a dat avizul pentru publicare.

¹ Doctorand, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, email: ceobanuoctavian@yahoo.com.

² Georgios MANTZARIDIS, *Globalizare și universalitate - himeră și adevăr* -, traducere de Vasile Răducă, Editura Bizantină, București, 2002, pp. 77-78.

³ Vezi Arhimandritul SOFRONIE, *Cuviosul Siluan Athonitul*, traducere de Rafail Noica, Ed. Accent Print, Suceava, 2013.

⁴ Georgios MANTZARIDIS, *Globalizare și universalitate...*, p.79.

⁵ Arhim. Dionisie CONSTANTIN, *Despărțitor de lume și rugător pentru lume-Viața monahală, binecuvântare pentru Biserică-*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2016, pp. 137-138.

a-i vindeca, trăiau departe de lume, în morminte părăsite⁵. Din această pricină a păcatului s-a stricat unitatea dintre oameni, și a apărut dezintegrarea dintre oameni. Când ne referim la unitatea întregii omeniri, de fapt ne referim la unitatea dintre fiecare om. De la om la om, sau de la persoană la persoană pornește unitatea întregii omeniri. Un mare totdeauna va porni de la ceva mic. Fiecare individ în parte adunându-se în număr cât mai mare, formează deci o unitate. Depinde de fiecare persoană în parte, modul său de viață, preocupările sale, pentru că unitatea ori dezbinarea fiecărui om în parte, poate influența întreaga omenire. E ca și cum într-o familie, părinții nu sunt uniți între ei chiar dacă sunt căsătoriți, la fel și copii nu sunt uniți cu părinții și invers, sau frații între ei, pentru că în primul rând lipsește dragostea care creează această armonie între persoane alături de altele. Mai putem admite și faptul că totul pornește de la inimă, din interiorul omului lăuntric. În inimă domnește ordinea sau dezordinea omului, după cum este alipt sau nu de Hristos. Și cum se prezintă părinții sau cum au trăit ei uniți sau dezbinați, uniți sau nu uniți cu Hristos, așa vor fi și copii lor. Și așa mai multe familii, mai mulți oameni, dacă nu sunt uniți, devine întreaga lume fie unită sau dezbinată, după modul trăirii lor cu și în Hristos⁶. „Dezbinarea lumii exteriorizează dezbinarea interioară a omului. Epicentrul dezbinării mondiale se găsește în inima omului, în omul lăuntric; iar dezbinarea care se creează în aceasta depășește orice dezbinare exterioară”⁷.

UNIVERSALITATE ȘI MONAHISM

Iar când vorbim de monah, el este primul care cultivă această unitate. Pentru că el își adună mintea sau mai bine zis coboară mintea în inimă, unde se află toată existența sa. Iar prin coborârea minții în inimă practicând rugăciunea lui Iisus, se naște odată cu aceasta și dragostea pentru Dumnezeu și pentru aproapele. Iar omul (monahul) se unifică în primul rând pe sine însuși, se vindecă ; iar apoi vindecându-se pe sine însuși, poate să vindece și întreaga lume. Monahul bineînțeles, nu va reuși aceasta, dacă nu se va retrage de lume (în prim plan a nu se înțelege un mod egoist) și întorcându-se spre sine, se întâlnește cu sine însuși, începe să se cunoască mai bine pe sine însuși. Și când monahul, practicând rugăciunea lui Iisus, își va descoperi mizeria din sufletul său, netrebnicia, neputința lui ș.a., atunci a ajuns la cunoașterea cea adevărată care îl va duce la dragoste și smerenie sau invers, și la unitatea cea adevărată cu întreaga omenire. Smerenia este cea mai mare calitate, care îi deschide omului o porțiță pentru a merge spre Dumnezeu, văzându-și în același timp netrebnicia sa. Smerenia este darul lui Dumnezeu pentru om care îl face să fie cât mai aproape de El. Un motiv pentru care monahii ieșeau din pustie, este acela ca fiind lipsiți de ajutorarea apropiatului, să-și cunoască mai în adânc, slăbiciunea proprie. Și dacă își cunoaște slăbiciunea proprie, atunci va și cere ajutorul lui Dumnezeu. Monahul devine conștient,

⁵ Vezi Sfânta și Dumnezeiasca Scriptură a Noului Testament, Evanghelia după Matei.

⁶ Georgios MANTZARIDIS, *Globalizare și universalitate...*, pp. 78-79.

⁷ Georgios MANTZARIDIS, *Globalizare și universalitate...*, p. 79.

că fără Dumnezeu, nu poate face nimic, absolut nimic. Smerenia, este haina cu care îmbrăcându-se monahul, omul în general, va fi păzit de uneltirile vrăjmașului. Este veșmântul care îl păzește de cădere⁸. Omul cu puterea sa poate să se retragă, pentru că aceasta este o lucrare omenească, dar când începe a se dăruia altora, a se jertfi pentru aproapele, este ajutorul dumnezeiesc care contribuie la lucrarea omului. Omul nu poate singur să ajute pe alții, decât numai conlucrând cu harul dumnezeiesc. De fapt, adevărata lume, este fundamentată pe omul universal. A se putea ajunge la o unitate, unificare, nu se poate altfel decât prin Biserică, și în Biserică. Omul, fiind după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, devine ca o oglindă în care se reflectă Dumnezeu. Monahul este cel care se depărtează, fuge de tot ceea ce este lumesc. El se eliberează de tot ceea ce este patimă în lume : iubirea de argint, dorințe, poftă păcătoasă sau carnale. Monahul este cel care se golește pe sine însuși, de tot ce este lumesc. Mai apoi, monahul este cel care paradoxal se separă de toate ca să se unească cu toate. El este cel care se vede pe el însuși. Îl pune pe aproapele său mai presus decât el. Se bucură atunci când îl vede pe aproapele mai sus decât el și se întristează atunci când cel de lângă el suferă. Numai așa omul se poate uni cu Dumnezeu, atunci când se separă de lume, cum am mai spus, ca să se unească cu lumea. Când într-adevăr omul a realizat unirea cu Dumnezeu, se unește cu toți. Din păcate omul a luptat împotriva firii, fără a judeca prea mult. A trebuit ca să vină Cineva, să ne salveze și să unească ceea ce omul a despărțit prin păcat. Începând cu nașterea Sa trecând prin moarte și prin învierea Sa, culminând cu înălțarea Sa, arătând că unește cerul cu pământul, mai exact prin trăirea Sa unește în mod deplin întreaga creație⁹.

„Omul, înlăuntrul Trupului lui Hristos, Biserica, este chemat să depășească firea sa învrăjbită și să înainteze cu dinamismul noii deveniri umane, pe care l-a arătat Hristos”¹⁰.

De aceea, este de trebuință ca omul să își depășească condiția firii. Mai ales monahul, care este chemat în mod direct la desăvârșire sau îndumnezeire, cu ajutorul harului lui Dumnezeu, trebuie să treacă toate obstacolele vieții, care îi vin în cale, până și trupul luptat de patima desfrânării, să îl supună sufletului, pentru ca sufletul să fie deasupra trupului, și invers. Este aici nevoie de o dominare pozitivă, de o stăpânire a sufletului asupra trupului, folosind în acest sens, cel mai bun ca prilej mânia. „Cu mânia cea de a fiară, omul să lupte împotriva patimilor”. Iar plăcerea să o întoarcă spre a sluji lui Dumnezeu, și nu poftelor trupesti.

Monahul este cel care, de bunăvoie părăsește ceea ce îi era drag, și anume familia, rudele și prietenii, dimpreună cu patria sa. Nu îi părăsește pentru un anume dispreț, sau ură; îi părăsește pentru că îi iubește atât de mult, încât le dorește tot binele din lume. Iar pentru a-i putea ajuta mai mult, el, monahul trebuie să se apropie mai

⁸ Arhim. Dionisie CONSTANTIN, *Despărțitor de lume și rugător pentru lume - Viața monahală, binecuvântare pentru Biserică-*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2016, pp. 136-137.

⁹ Georgios MANTZARIDIS, *Globalizare și universalitate...*, pp. 79-83.

¹⁰ Georgios MANTZARIDIS, *Globalizare și universalitate...*, pp. 83-84.

mult de Dumnezeu, ca prin el să îi mântuiască și pe ai săi. El atunci pătrunde în familia universală, adică în familia lui Dumnezeu. Iar, pătrunzând în această familie universală, de fapt devine un om al iubirii, după modelul lui Hristos. Trebuie de recunoscut, că pentru a trece de la o familie de sânge, de rudenii, la familia sfântă, unde Tatăl este Dumnezeu, iar frații și prietenii sunt sfinții, nu este una deloc ușoară. Acesta este scopul pe care trebuie să îl urmărească fiecare monah, dar și fiecare creștin, și anume desăvârșirea ¹¹.

„Când omul se va desăvârși în iubire și în nepătimire-spune Sfântul Maxim Mărturisitorul-, „nu va mai exista diferență între ceea ce este propriu și ceea ce este străin, sau între al meu și al altuia, sau între credincios și necredincios, între sclav sau omul liber, sau între bărbat și femeie”¹².

Lumea aceasta, se poate numi o lume „a fugii”, unde omul contemporan aleargă în iluzie numai după lucruri efemere. În drumul spre Împărăția lui Dumnezeu, omul în pargul morții nepregătit fiindu-i sufletul, nu are de dat niciun răspuns, căci materia i-a înăbușit sufletul. Omul contemporan, sau omul „fugii” vrea să aibă totul pentru a-și face raiul aici pe pământ, însă neștiind că prin aceasta își pregătește iadul dincolo. Pilda bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr spune tot despre aceasta. Pentru omul „fugii”, sau omul contemporan, se lipește atât de mult de el bunurile materiale, încât ajunge „să i se închine lor.” Dumnezeu acestor oameni devine banul. Prin bani, diavolul îl prinde în cursă pe om cel mai ușor, pentru că îi creează iluzia că fără bani nu poate să mai trăiască, și este pe cale să moară. Dar nu este așa, pentru că Dumnezeu este cel ce îi dă omului viață, și nu banii. Iar în loc ca omul să înseteze după Dumnezeu, după viața cea veșnică, iată că omul însetează după bunurile materiale, mai ales după bani. Și setea niciodată nu o va putea potoli cu lucrurile efemere, mai ales dincolo de moarte, unde toate lucrurile se vor da pe față¹³.

Când omul se deschide spre universalitate, se iau în calcul faptul că atunci se produce o schimbare radicală în el. Prima schimbare este cea a curățirii interioare a inimii omului, și întoarcerea sa cu fața spre Dumnezeu. Când omul se întoarce înlăuntrul său, curățindu-și inima de murdărie, Îl vede pe Dumnezeu. Când îl vede pe Dumnezeu, atunci îl vede cu adevărat pe cel cu adevărat om. Este o schimbare care se întâmplă prin răstignirea omului vechi de patimi și păcate, și înnoirea omului nou în Hristos-Adam cel nou. Un mod de universalitate, am putea spune că este atunci când Hristos și-a asumat păcatul întregii lumi, deci Hristos i-a cuprins pe toți oamenii la un loc. Apropierea unuia față de celălalt nu se întâmplă la moment de fericire, mare veselie, ci atunci când omul dă de suferință și necaz. Schimbarea întregii lumi a venit prin Hristos când și-a asumat păcatul nostru. Apoi a reînviat lumea. Atunci când vrem să schimbăm ceva în jurul nostru, trebuie ca să ne jertfim, să suferim, pentru că doar

¹¹ Georgios MANTZARIDIS, *Globalizare și universalitate...*, pp. 85-86.

¹² Georgios MANTZARIDIS, *Globalizare și universalitate...*, p. 86.

¹³ Traian-Alexandru MIU, *Globalizare și ortodoxie - provocări și perspective* -, Ed. Universitară, București, 2015, pp. 94-95.

așa arătăm cu adevărat că iubim pe aproapele. Suferința lui devine suferința mea. Necazul, durerea, strâmtorarea îmi revin mie. Pentru că eu îl iubesc pe cel de lângă mine; îl consider ca făcând parte din viața mea, este unul dintre mădularele mele. Când mă lovesc la un picior, sufăr pe deplin; tot trupul meu ia parte la acel mădular al trupului meu rănit. La fel este și cu aproapele meu. Când ne asumăm ceva, ne-o asumăm din dragoste față de Dumnezeu și de aproapele. Dacă nu ar exista dragostea cea adevărată, cu siguranță am muri toți înaintea devreme. Moartea (iadul), este nimic altceva decât lipsa dragostei, a comuniunii între oameni.¹⁴ „*Monahul desăvârșit își asumă de bună voie responsabilitatea panumană pentru răul care există în lume*”¹⁵

ÎN LOC DE CONCLUZII

Când ne referim la adevărata universalitate, înseamnă că ea are loc prin oameni de tip universal; oameni care se apropie chenotic de întreaga lume. Universalitatea nu se construiește în afara lumii; nicidecum nu se poate crede așa ceva. Universalitatea se construiește în interiorul lumii, la nivelul persoanelor, credincioșilor aflați într-o instituție, de pildă Biserica. Harul Duhului Sfânt care se pogoară peste Cinstitele Daruri și în același timp peste oameni, este Acel har care pe creștin îl aduce la universalitatea lui Hristos. Harul Duhului Sfânt nu face discriminare, nu separă ș.a., El se pogoară peste toți, El este plinătatea iubirii desăvârșite. La această universalitate ne cheamă și pe noi Hristos. De aceea, este de partea noastră, dacă vrem ori nu, să schimbăm lumea. Lumea nu se schimbă altfel, dacă noi făcând parte din lume nu ne schimbăm. Alt punct este faptul că, universalitatea nu se realizează așa cum am mai amintit mai sus fără jertfă, fără sacrificiu. Numai prin smerenie și dragoste omul se poate deschide spre Împărăția lui Dumnezeu. Cei mândri, orgolioși și răi, nu vor putea dobândi Împărăția lui Dumnezeu, dacă nu se pocăiesc de păcatele lor. Monahul, cât și credinciosul dobândește adevărata universalitate, când se roagă pentru întreaga lume, neconținut, fără șovăială, și neîncetate lacrimi către Dumnezeu¹⁶.

¹⁴ Georgios MANTZARIDIS, *Globalizare și universalitate...*, pp. 87-88.

¹⁵ Georgios MANTZARIDIS, *Globalizare și universalitate...*, p. 89.

¹⁶ Georgios MANTZARIDIS, *Globalizare și universalitate...*, pp. 28-29.